

Mit tanulhatunk a nagy bankárdinasztiáktól? – Beszámoló az EABH éves konferenciájáról*

Kolozsi Pál Péter

A banki, pénzügyi és biztosítási szektor történelmének feldolgozásával és bemutatásával foglalkozó EABH (European Association for Banking and Financial History) „*The legacy of the haute-banque in the world – from the 19th to the 21st century*” címmel rendezte meg éves konferenciáját 2017. június 23-án Párizsban. A konferencia előadásai a 19. századi családi privátbankok („haute-banque”) pénzügyi-történelmi fejlődését, aranykorát és hanyatlását járták körül, különös tekintettel a francia bankházakra.

A konferencia előestéjén *Jacques de Larosière*, a Nemzetközi Valutaalap (IMF) egykori vezérigazgatója, a francia jegybank korábbi elnöke, a konferenciának helyt adó BNP Paribas elnöki tanácsadója köszöntötte a résztvevőket. Kifejtette: az „haute-banque”-nak nincs egyértelmű definíciója, de az bizonyos, hogy ezek a családi tulajdonban levő bankok a pénzügyi bizalom elsődleges megtestesítői voltak, hiszen a bankárok teljes vagyonukkal feleltek a befektetésekért. Konkrét személyek fogtak össze, nem tőkéik egyesültek – mutatott rá *Jacques de Larosière*, az MNB Lámfalussy-díjának 2017-es kitüntetettje, aki szerint emiatt az „haute-banque” modell éles kontrasztban van a modern bankrendszerrel, amelynek fő kihívása épp a bizalom megteremtése. A neves francia pénzügyi szakértő szerint a családi bankházak példájából – bár bizonyosan eljárt felettük az idő – ma is lehet tanulni, különös tekintettel a bankárok felelősségvállalására, a konzervatív kockázati profilra és a személyes bizalom fontosságára. Milyen előnyei voltak a pénzügyi stabilitás szempontjából annak, hogy a bankár és az ügyfél között szoros és tartós személyes kapcsolat volt, szemben a mai bankrendszerrel, ahol ilyen kapcsolat alig létezik? – tett fel egy nyitott kérdést *Jacques de Larosière*, aki azt is felvetette, hogy ezt a területet a szabályozásban érintett nemzetközi szervezeteknek is indokolt lenne körbejárni.

Harold James (Princeton University) előadásában azt emelte ki, hogy a pénzügyi rendszer 19. század második felében tapasztalható átalakulása a mai kihívások tekintetében is hasznos tapasztalatokkal szolgálhat. Rámutatott: ugyanúgy, mint Franciaország Poroszországtól elszenvedett veresége után, most is jelentős változások zajlanak a világgazdaságban, aminek csak egyik szimptomája volt a 2008-ban

* Jelen cikk a szerző nézeteit tartalmazza, és nem feltétlenül tükrözi a Magyar Nemzeti Bank hivatalos álláspontját.

Kolozsi Pál Péter a Magyar Nemzeti Bank főosztályvezetője. E-mail: kolozsip@mnbb.hu.

kirobbant pénzügyi válság. Az 1871-es francia katonai vereség után került át a világ pénzügyi központja Párizsból Londonba, most pedig az Atlanti-óceán helyett a Csendes-óceán partvidéke veszi át a gazdasági vezető szerepet; sokat tanulhatunk az akkori eseményekből, és ezek egyike minden bizonnyal az, hogy jelentős geopolitikai kockázatokra kell felkészülnünk – fejtette ki az előadó.

Patrick de Villepin (BNP Paribas) a BNP Paribas kialakulását bemutató előadásában azt hangsúlyozta ki, hogy a pénzügyi válság jelentősen átalakította a pénzügyi szektort, amely sosem lesz már ugyanolyan, mint amilyen a válság előtt volt. Nem zárható ki, hogy a most zavarosnak tűnő évekre később mint az innováció éveire tekintünk majd vissza – fejtette ki.

Hugo Bänziger (Banque Lombard Odier, az EABH elnöke) előadását a Genf és Párizs közötti pénzügyi kapcsolatok bemutatásának szentelte. Felütésként rámutatott, hogy mind a két városban számos belvárosi villaépületet találni, ami a családi privátbankok egyik látványos örökségének tekinthető, és jól szimbolizálja a két város közötti összefonódásokat, hasonlóságokat. A 17. század második felében a vallási türelmetlenség miatt sok protestáns francia menekült Genfbe, és köztük voltak későbbi sikeres iparosok és bankárok is. Jellemzően nem vagyonsként érkeztek az akkor független városba, vagyonukat nemzetközi kereskedelemről, kiemelten gyapjúkereskedelemből és textilipari innovációból szereztek, már Genfben. Jól mutatja a kereskedelem jelentőségét, hogy a később általuk alapított bankok is elsődlegesen a külkereskedelem finanszírozására jöttek létre. A genfi bankok első meggazdagodását az hozta el, hogy a protestánsokat Franciaországból kiűző XIV. Lajos francia király épp a genfi bankárok segítségével finanszírozta grandiózus építkezéseit és felettébb költséges háborúit. Paradox módon csaknem száz évvel később épp a francia kapcsolat lett sok genfi bank veszte, hiszen a francia forradalom után Franciaország államcsődbe menekült, így elértéktelenedtek a vagyonos bankárok francia államkötvényei. Ekkor tudtak fejlődésnek indulni a francia protestáns alapítású export-import bankok.

Eric Bussière (University of Paris Sorbonne) a francia bankrendszer fejlődését mutatta be, kiemelve, hogy a családi privátbankok és a modern, betéteket gyűjtő, korlátozott felelősségű kereskedelmi bankok („joint stock banks”) közötti harc az 1889-es francia bankválsággal dőlt el, az „haute-banque” modell ezt követően adta át végleg a helyét a mostani bankrendszer alapját is jelentő bankházaknak. Előadásában kiemelte, hogy a nagy francia kereskedelmi bankok a 19. század végén, 20. század első felében erősödtek meg, és ennek az időszaknak kiemelkedő alakja volt a Banque de Paris et des Pays-Bas (Paribas) vezetője, az 1844-ben Budapesten született legendás bankár, Horace Finaly.

A konferencia kiemelt előadója *Kwasi Kwarteng* konzervatív brit parlamenti képviselő volt, aki a brit közpénzügyek 1815 és 1844 közötti fejlődését mutatta be. Előa-

dásában azt a nemzetközi és intellektuális közeget vázolta fel, amelyben a családi privátbankok virágkorukat élték. Ez az időszak, azaz a 19. század első fele a szigorú költségvetési fegyelem és az erős devizák időszaka volt. Az általános polgári mentalitást jól írja le Charles Dickens Wilkins Micawber karakterével, akinél a boldogság egyetlen kritériuma, hogy a bevételei mindig meghaladják a kiadásait – mutatott rá Kwasi Kwarteng, aki szerint Copperfield Dávid élettörténetét, kalandjait, tapasztalatait és megfigyeléseit olvasva meg is érthetjük, hogy a családi privátbankok miért voltak oly konzervatívak és kockázatkerülőök.

Sabrina Sigel (Banque Lombard Odier) az egyik legismertebb genfi-párizsi bankár, Henri Hentsch életútján keresztül mutatta be, hogy a bankárcsaládok egyik nagy kihívása az öröklés, az üzletvitel átadása volt, a jólétben felnőtt generációk ugyanis sok esetben elvesztették az érdeklődésüket a bankárélet iránt.

Olivier Feiertag (Rouen University) a családi privátbankok és a jegybanki funkciók közötti összefüggéseket elemezte. A francia jegybankot 1800-ban angol mintára alapították, a részvényesek magánszemélyek voltak, ami sokakban kétségessé tette a bank valódi függetlenségét – különös tekintettel arra, hogy az alapítók nagy része épp a családi privátbankok világából érkezett. Az sem javította a bank megítélését, hogy ezek a családok (a legismertebbek a Mollet, a Rothschild, a David-Weill, az Odier, a Périer, a Durand és a Hottinguer család voltak) töltöttek be számos meghatározó pozíciót a bankban. A jegybank és a családi privátbankok közötti személyes összefonódáson túl azt érdemes aláhúzni, hogy a francia jegybank alapítása előtt a családi privátbankok voltak az állam bankjai, hiszen ezek a bankok finanszírozták az adókkal nem fedezett állami kiadásokat, különös tekintettel a háborúkra – emelte ki Olivier Feiertag.

Lorans Tanatur Baruh (SALT Istanbul) a családi privátbankok és az ingatlanpiac közötti összefüggéseket mutatta be a Konstantinápolyban (Isztambulban) jelentős fejlesztéseket megvalósító, majd székhelyét 1860–1870 körül Párizsba áttevő Camondo-család példáján keresztül.

Nicolas Stoskopf (CRESAT Mulhouse) a családi privátbankok és a modern kereskedelmi bankok közötti kapcsolatokat elemezte, és felhívta a figyelmet, hogy a régi bankárcsaládok ugyan limitáltan vettek részt a modern kereskedelmi és beruházási bankok megalapításában, de volt hatásuk az új bankolási modellre és kultúrára. Stoskopf példái rámutatnak, hogy miképp szorultak ki a régi világ bankárai a modern bankszektorból. Külön esetként mutatta be az 1852-ben alapított Crédit Mobilier bankot, amit a már inkább a modern bankárokhoz sorolható Pereire-család alapított, mégpedig egy másik bankárdinasztia, a Rothschild-család és egyes ipari körök ellensúlyozására, a vasútépítési piacon. Az 1860-as évek végén a nagy nevek – Rothschild kivételével – részt vettek a ma is ismert Sociétés Générales és a Crédit Lyonnais részvényjegyzéseiben (Hentsch, Paccard, Bischofstein családok),

de számos nagy bankalapításból teljesen kimaradtak (például a francia regionális bankok, a BNP Paribas egyik elődbankja, a Comptoir national d'escompte de Paris, illetve az ingatlanpiaci, jelzálog-finanszírozásban ma is aktív Crédit foncier alapításából). Stoskopf szerint a két banki kultúra nagyban különbözött egymástól: m g az „haute-banque” képviselői kozmopoliták voltak, sokszor vallási-etnikai kisebbségekből érkeztek, és társadalmi-szakmai tekintetben homogén csoportot alkottak, addig a modern bankárok jellemzően a katolikus francia közösségből kerültek ki, és heterogén csoportot alkottak szakmai hátterük tekintetében (sok volt közöttük például a jogász, keves knek volt családi üzleti háttere stb.). A régivágású bankár-világ ezzel együtt hatással volt az új bank rokra, mégpedig nem minden esetben a jó irányban. Stoskopf rámutatott, hogy a modern bankok ugyan részvénytársasági formában működtek, de a régi bank rdinaszti khoz hasonlóan sokszor évtizedekig nem változott a bankvezet  személye, ami gyakran a bankvezet  és a bank közötti  rdekellet hez, illetve súlyos esetekben a társasági vagyon magáncélokra való felhasználásához vezetett.

A jelenlegi bankrendszeri és pénzügyi innovációkról sz l  panelbeszélgetés után *Korinna Sch nh rl* (Essen University) a D Eichthal bank rcsal d görögországi befektetésein keresztül mutatta be, hogy az „haute-banque” nem csak pénzügyi, hanem kulturális közvetitő szerepet is betöltött az érintett országok között. *Sabine Schneider* (University of Cambridge) a Bismarck bank rak nt ismert német bankár, Gerson von Bleichröder munkásságát mutatta be, különös tekintettel az 1871-es porosz-francia háború utáni francia jóvátétel aranyra konvertálására, ami arányaiban máig a világ egyik legnagyobb szabású pénzügyi tranzakciójának tekinthető. *David K. Thomson* (Sacred Heart University) előadásában ismertette, hogyan vettek r szet az amerikai polgárháborús adósság finanszírozásában az elsősorban német családi privátbankok, és ezzel miképp indították el a tőkepiacok nemzetköziesedését (globalizálódását) már a 19. században.

A konferencia z r  szekciójában *Laure Quennou lle-Corre* (CNRS, Université de Paris Sorbonne) arra mutatott rá, hogy szinte adódik a párhuzam az egykori „haute-banque” és a modern bankok vagyonkezelési  zlet ga között, de az üzleti környezet oly mértékben átalakult, hogy a múlt századi bankol s nak ma már a vagyonkezelésben sem lenne létjogosultsága. *Hubert Bonin* (Sciences Po Bordeaux) a francia családi privátbankok sorsát mutatta be, kiemelve, hogy egyes francia pénzügyi részpiacokon, főként pedig a pénzügyi tanácsadásban és a vállalati felvásárlások és  sszeolvas sok (M&A)  zlet gban ezek a bankok ma is erős pozíciókkal rendelkeznek – természetesen már amelyik megmaradt, hiszen Franciaországban jelenleg két „haute-banque”-i háttérrel rendelkező bankház működik, a mindig is teljesen globális Rothschild & Cie Banque és a már alapításakor is francia-amerikai Lazard.

Youssef Cassis (European University Institute) z r el ad s ban három szinten mutatta be az „haute-banque” intézményrendszerét. Gazdasági értelemben családi

tulajdonban levő privát bankokat jelöl ez a kifejezés, amelyek elsősorban kereskedelemfinanszírozással, befektetési banki szolgáltatásokkal (állami és társasági kötvénykibocsátással), illetve saját vagyonuk kezelésével foglalkoztak. Társadalmi szinten az adott ország elitjébe szervesen integrálódott vagyonos bankárokkal állunk szemben, annak ellenére, hogy gyakran nem a többségi nemzet szülöttei. Fontos jellegzetességük ezen felül, hogy kiemelkedő nemzetközi és politikai kapcsolatokkal rendelkeznek, és gyakran a legfelsőbb állami körök tanácsadóiként dolgoznak. Ez olyan exkluzív klub, amelynek komoly hatalma és befolyása van, és amely önmaga döntötte el, hogy kiket enged be maga közé, és kiket nem – mutatott rá Youssef Cassis. A családi privátbankok aranykora országról-országra eltért: az „haute-banque” szülőhazájának tekinthető Franciaországban 1830–1870 közé esett, Londonban egészen 1914-ig komoly pozíciókkal rendelkeztek, az Egyesült Államokban pedig a 20. század második felének elején is jelentős piaci erőt képviselt egy-egy családi alapítású bank. Mára gyakorlatilag minden családi privátbank vagy eltűnt, vagy felvásárolták, vagy modern pénzügyi konszernné alakult – amivel el is veszítették egykori karakterüket.

Az „haute-banque” tehát mint banktípus mára gyakorlatilag kihalt, de így is lehet mit tanulni a példájából: mégpedig a konferencia több előadója szerint is az üzleti modell belső konzisztenciáját. Egykoron a bankár a saját vagyonát kockáztatta, de a sikeres befektetésekből is tulajdonosnak kijáró profitot realizált. A modern bankok a betétesek pénzt kockáztatják, amiből logikusan adódna, hogy a bankárok fizetett alkalmazottak legyenek. Inkonzisztencia akkor keletkezhet, ha a banki javadalmazási politika arra ösztönzi a bankárt, hogy a betétesek pénzével túl kockázatos befektetéseket eszközöljön, azzal rövid időre tulajdonosi jövedelemhez jusson, de hosszabb távon ne legyen elkötelezve a bank mellett, és ne viselje saját döntésének időben kitolódó következményeit. A 2008-as válság alapján azt kell mondanunk, hogy a pénzügyi szektorban a közelmúltban nem volt ritka ez a fajta inkonzisztencia, ami ahhoz vezetett, hogy a bankok túlzott kockázatokat vállaltak – ami az egyéb szempontból kevésbé versenyképes és hatékony „haute-banque” esetében bizonyosan nem történhetett volna meg.